

1. Cor. 4. etiam in hac vita facit, & maximè in futuro sæculo facturus est, quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, quando hypocritas potissimum puniendos significat in euangelio, cum quorundam partem ponendam testatur cum hypocritis, quorum punitionis causa iusta hic subiicitur.

Matth. 24

36 Quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

Græcis est; Quoniam non accessisti in veritate timori Domini, & cor tuum plenum dolo. Vnde nostra lectio rectius potest intelligi. Idem enim est accedere ad Dominum, & ad timorem eius. Idem etiam est accedere malignè, & non accedere in veritate, nisi quod istud magis conuenit hypocritis.

CAPVT SECVNDVM.

1 Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

T in huius quoque capituli sententijs plerisque quædam sunt addita in nostra lectione quæ in Græcis non sunt, ubi & pauciores sunt sententiæ & breuiiores, duobus semper constantes membris. Hic ergo Græcis tantum est, *τίκνον ζει προσέρχου δολιχόν τῷ κυρίῳ, ἰστοίμασον τὴν ψυχὴν σου ἐν πειρασμῶν*, Fili si accesseris ad seruiendum Deo, para animam tuam ad tentationem. Quo significatur cultum Dei cum tentationibus coniunctum esse, nec fieri posse quin eum qui Deo seruire statuit, non mox variæ excipiant tentationes, tum quod diabolus talem mox oppugnet, tum quod Deus eum probare velit. Quod autem apud nos est; sta in iustitia & timore; additum videtur ad insinuandum quomodo animus hominis sit ad tentationem præparandus, nempe confirmando seipsum ad retinendum iustitiam & timorem Dei, ut ab eis non recedat etiam ingruente tentatione. Et potest iustitia & timor pertinere ad idem. Aut iustitiæ additur timor, ne quis sibi nimis fidat, iuxta illud; Qui se existimat stare videat ne cadat. & Cum metu & tremore vestram salutem operamini.

1. Cor. 10. Philip. 2.

2 Deprime cor tuum & sustine, & inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus, & ne festines in tempore obductionis.

Renius Græca sic: *ἑνὶ ὄρωρ τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρισσον, καὶ μὴ σπεύδῃς ἐν καιρῷ ἰπαγωγῆς*. hoc est; Dirige cor tuum ac tolera, & ne festines in tempore incurfionis. Vnde primùm patet legendum apud nos, in tempore, quomodo etiam multi libri habent, non autem, in tempus, sicut

sicut alij habent. Pro dictione, *ἰσαγγελία*, interpres in hoc libro aliquoties vertit obductionem. Significat autem dictio Græca quoduis malum alicui illatum, & quamuis calamitatem, quam noster vertit obductionem, forte quòd calamitas mentem veluti nebula quadam obducatur, eiusque serenitatem tollat. Monet ergo seruitio diuino addictum, vt rectum faciat cor suum, ac deinde toleret quæuis incurrentia mala. Aut iuxta nostram lectionem, vt cor suum deprimat sub potenti manu Dei, sic vt ne per impatientiæ motus exurgat in murmuratiōe contra Deum. Quod apud nos interponitur, inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus, hoc est, verba intelligentiæ & verba prudentiæ, indicat qua maximè re fieri potest vt quis patienter aduersa toleret, nempe si admittat verba ad patientiam adhortantia, & sinat se instrui, & consolationem sibi adhiberi. Quod dicitur, nō festines, simile est ei quod dicitur in Isaiā; Qui crediderit non festinet. Sicut enim ibi significatur ne qui credit per impatientiam festinet ad id quod promissum est, hoc est, velit illud mox sibi exhiberi, sed vt patienter expectet, iuxta illud Abacuc: Si moram fecerit expecta illum. ita & hic significatur in tempore alicuius ingruentis calamitatis, non per impatientiam festinandum ad liberationem, vt faciunt qui illicitis modis liberari quærunt: sed patienter eam à Deo expectandam, qui non patietur fidentem sibi tentari supra vires ipsius, quiq; nouit tempus quo eum liberari conuenit. Sunt qui, ne festines, exponunt pro non trepides aut metuas, quia verbum Hebræum *חָפַז* Hapaz, quod propriè festinare significat, sæpe ponitur pro pauere & timore concuti, quia qui timent, festinare solent ad fugiendum. Vnde Psal. 103. Septuaginta verterunt; A voce tonitru tui formidabunt, cum Hebræis sit verbum prædictum quod festinare significat. Et in Isaiā, vbi Hieronymus vertit; Non in tumultu exhibitis, Hebræis est *בְּהִפּוּז* Behippazon, hoc est, in festinatione: sicut & Deuter. 16. vbi vertit D. Hieronymus, in pauore egressus es de Ægypto. Nostri fere intelligunt, ne festines, hoc est, ne fractus impatientia desideres adesse tempus mortis, quam per obductionem intelligunt significari, ideoque magis legunt, in tempus, quàm in tempore.

Isaiæ 28.

Abac. 2.

Isaiæ 52.

3 Sustine sustentationes Dei, cōiungere Deo & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua.

Primam partem, sustine sustentationes Dei, Græca nunc non habent, & sequentia sic habent: *κολληθήσῃς αὐτῷ, καὶ μὴ ἀποστῆς, ἵνα ἀξιώθῃς ἐν ἡμέταις σου.* hoc est, conglutinare illi, & ne discedas, vt augearis in nouissimis tuis. Itaque plus significatur quàm nostra lectione, quæ habet, coniungere Deo, nempe Deo firmiter quasi glutino quodam adherendum, per amorem scilicet & longanimitatem, ita vt nulla tentatione ab eo discedatur: vnde cum subditur apud nos, & sustine, verbū, sustine, iam non vt prius per tolerare aduersa est exponendū, sed per expectare, vt subaudiatur, Deum, iuxta illud; Expecta Dominum, viriliter age, & Psal. 26.

B. iij confor-

confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Sic enim sustinere Dominum, est non discedere ab eo. Quod additur, vt augearis in nouissimis tuis, aut, vt nos legimus, vt crescat in nouissimo vita tua, significat cum multo salutis & felicitatis incremento Deum in tribulationibus patienter expectari, quia is solet tandem in exitu tribulationum & malorum, commutato rerum statu, suos omnibus bonis locupletare, iuxta illud;

Psal. 90.

Eripiam eum, & glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum. Quod etiam subinde in hac vita ex parte praestat, semper autem & perfectissime in huius vitae fine, cum re vera crescit vita hominis, quando pro momentanea & misera succedit aeterna atque beata. Caeterum illud, sustine sustentationes Dei, rectissime sic intelligitur, vt sustentationes Dei exponantur tolerationes & expectationes quibus Deus expectatur & eius liberatio, vt sustinere sustentationes Dei, sit persistere in patienter expectando Deum. Camerarius testatur quosdam Graecorum codices habere *μᾶλλον τὴν ἀνάμνησιν*, hoc est, sustine sustentationem.

4. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe.

Græcis non est illa pars, & in dolore sustine, sed tantum *πᾶρ ὃ ἰαριπαχθῆσαι σοι, λίγα ἀσμένως, καὶ ἐν ἀλάματι ταπεινώσεως σὺ μακροθύμισος*. hoc est; Omne quod inductum fuerit tibi, suscipe lubenter, & in commutatione humiliationis tuæ longanimis esto, hoc est, cum succedente afflictione status prior commutatur. Est autem hic pro, applicitum fuerit, verbum vnde deriuatur *ἐπαγωγὴ* dictio, quam noster vertit obductionem. Ex Græcis patet humilitatem apud nos pro humiliatione & afflictione accipiendam. Illud autem, in dolore sustine, sic rectè accipitur: Cum es in dolore, patienter fer aduersa, aut sustine & expecta Deum.

5. Quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis.

Argentum, non est Græcis, sed tantum, aurum. Homines receptibiles, vel, vt melius habent quidam libri, acceptabiles, vocat homines Deo acceptos, & electos ad vitam aeternam, quos omnes per tentationes probari oportet, iuxta illud Tobiae, quoniam acceptus eras Deo, necesse erat vt tentatio probaret te. Græcis est *ἀνδρώπων δίκαιοι*, hoc est, homines acceptabiles, hoc est, qui accipiendi sunt à Deo, aut qui ei grati sunt. Caeterum hæc similitudo auri in igne suam puritatem declarantis, conseruantisq;, & hominis pij in afflictionibus suam fidem ac pietatem ostendentis constanter, frequens est in scripturis & admodum apposita.

Tob. 12.

6. Crede Deo, & recuperabit te, & dirige viam tuam, & spera in illi.

Pro recuperabit, est *ἀντιλήψεται*, hoc est, suscipiet, hoc est, subueniet tibi ac defendet te. Nostra lectio significat collapsum in felicitatis statum restituendum. Requirit autem imprimis fidem qua credatur Deo promittenti,

mittenti, ac deinde spem quæ ex ea fide statim nascitur: at quoniam promissiones Dei pertinet ad rectos corde, vt spes certa esse possit, petit & rectitudinem vitæ: Dirige, inquit, viam tuam, hoc est, rectam fac eam, & sic demum spera in illum.

7 Serua timorem illius, & in illo veterasce.

HAnc sententiam Græca omnino non habent, & habet sensum facilem.

8 Metuentes Dominum sustinete misericordiam eius, & non deflectatis ab eo ne cadatis.

9 Qui timetis dominum credite illi, & non euacuabitur merces vestra.

10 Qui timetis Dominum sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia.

11 Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.

Sequuntur sententiæ, quibus iam vniuersos timentes Deum alloquitur, adhortans eisdem ad id de quo superius egit, nempe ad fidendum & credendum Deo, tempore aduersitatis. In harum sententiarum tertia, Græca aliter habent, *οι φοβόμενοι τὸν κύριον ἐλπίετε τὴν ἀγαθὰν, καὶ ἡ εὐφροσύνη αἰῶνος καὶ ἡ εὐδαιμονία*, hoc est, Qui timetis Dominum sperate in bona, & in lætitiâ sæculi & misericordiæ. Quibus verbis significatur pios in rebus asperis & acerbis spem meliorum suscipere debere, & animo præsumere illud solatium & gaudium quod à misericordia Domini profectum nullum vnquam finem est habiturum. Noster interpretes paulo aliter legisse videtur, & habet nostra lectio maiorem gratiam, vt quæ constat apertius duobus membris, more aliarum sententiarum. Veniet, inquit, vobis in oblectationem misericordia quam expectastis, cum eam experti fueritis, & per eam fueritis desideratam consecuti salutem. Quæ sequitur quarta sententia; Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra; nusquam est in Græcis. Videtur autè ab aliquo adiecta, vt sententijs de fide & spe adderetur sententia de tertia virtute theologica, nempe dilectione. Porro rectè intelligitur de lumine recreationis, vt sit sensus: Qui timetis Dominum, sic diligite illum, vt etiam in tribulationibus non relinquatis eum, & certò aliquando corda vestra consolationis lumine illustrabuntur, quamuis sententia etiam vera sit de lumine ignorantias pellente. sed in eo sensu non conuenit proposito.

12 Respicite filij nationes hominum, & scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est.

GRæcè est, *ἐπιβλέψατε τὴν ἀρχαίας γενεάς, καὶ ἴδτε τίς ἐπιτίθει ἐν κυρίῳ, καὶ ἐκτεχνίσθη*. Respicite in priscas generationes, & videte, quis sperauit in Domino, & confusus est. Vnde patet apud nos, nationes, esse accusatiui casus, & significari nationes hominum præcedentes inspiciendas, si quisquæ ex eis sua in Deum spe frustratus sit. Cõuenit cù illo Pauli; Spes nõ confundit. *Roma. 5.*

13 Quis enim permanfit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum?

Docet hæc sententia qualem oporteat esse eum qui rectè sperat in Domino, nempe vt permaneat in mādatis eius, vel, vt habent Græca, in timore eius, & inuocet eum ita vt dignum est.

14 Quoniam pius & misericors est Deus, & remittit in die tribulationis peccata, & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.

Græca quædam minus habent, & quædam amplius, hoc modo; Quia clemēs & misericors Dominus, longanimis & multæ misericordiæ, & remittit peccata, & saluat in tempore tribulationis. Quamquam illud par μακρόθυμος καὶ πολυέλεος non habeat æditio Germanica, & videri omnino patet huc transcriptū in quibusdam Græcis ex Ionæ 2. capite, vbi quatuor illa ponuntur.

Ionæ 2.

15 Væ duplici corde, & labijs scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus vijs.

Apud Græcos non est mentio labiorum scelestorum, nec terre, præter diuersitatem quæ est in alijs. Sic enim habent; σοὶ καρδίας διπλῆς, καὶ χεῖροι παραμίναι, καὶ ἄμαρτων ἵπιθαίνοντι δύο ἑίβας. hoc est, væ cordibus timidis & manibus remissis, & peccatori ingredienti duas vias. Dicuntur enim hæc contra diffidentes Deo, sicut superioribus sententijs adhortatus est ad fidendum illi, & sicut id egit tribus sententijs, ita illis tres opponit de diffidentibus Deo. Hos dicit timidis esse cordibus, sicut & in Apocal. timidi & coniunguntur incredulis, eorumque pars dicitur futura in stagno ardenti. Vbi sicut & hoc loco timidi dicuntur qui Deo non firmiter credunt, sed cūm periculum alicuius imminet mali, Deum deserunt vt hominibus placeant: aut ad illicita aliqua remedia confugiunt vt à malis liberentur, non penitus à Deo pendentes, nec in illius liberatione confidentes. Cæterum pro eo quod Græca habent, καρδίας δολαῖς, cordibus timidis, Camerarius testatur quosdam libros habere καρδίας διπλῆς, hoc est, duplicibus cordibus, quomodo legit noster interpres. Sunt autē duplici corde hoc loco ijdem qui & timidi, qui scilicet non toto corde & firmiter Deo adhærent, sed cum hæsitatione & trepidatione, sicut & Iacobus virum duplicem animo vocat, qui non sine hæsitatione & firma fide postulat quippiam à Deo, quia partim ad Deū respicit, partim ad humana præsidia, Deo fidens quamdiu nihil mali ingruit, Deo diffidens cūm mala incidunt, hoc est, vt dicit Saluator, ad tempus credens, & in tempore tentationis recedens. De manibus remissis etiam est Isaiæ 35. vbi legimus; Confortate manus dissolutas; vbi Græcis est ἀνεμίνας, sicut hic παραμίναις, hoc est, remissas, sicut & apud Paulum ad Hebræos alludentem ad locum Isaiæ: Remissas manus & soluta

Apoca. 21.

Iacob. 1.

Luca 8.

Isaiæ 35.

& soluta genua erigite. Remissæ enim manus sunt hominum diffidentium Deo in aduerfitatibus & tentationibus, quia talibus non libet quæ virtutis sunt fortiter prosequi, sed mox à benefaciendo cessant, & ad malum agendum plerunque conuertuntur. vnde non male vertit interpret noster, manibus malefacientibus, sed intelligendum est de manibus ex diffidentia ad malum inclinatis. Peccator ingrediens duas vias, aut terram ingrediens duabus vijs, is est, qui duobus dominis seruire studet, quique, vt ait Elias, claudicat in duas partes, nec rectè & cōstanter cum Deo ambulat, propter quod & Paulus monet loco prædicto; Gressus rectos facite pedibus vestris, vt ne claudicans quis erret. Quod apud nos est; & labijs scelestis; additum videtur, vt peccatis cordis & manuum atque pedum, hoc est, peccatis cogitationis & operum addentur etiam peccata linguæ.

3. Reg. 18.

16 Væ dissolutis corde qui non credunt Deo, & ideo non protegentur ab eo.

GRæcis est, *δαίκασι δὲ παραμύνην, ὅτι οὐ πιστεύει, διὰ τὸ τοῦ σκεπασθῆσαι.* hoc est; Væ cordi remisso, quoniam nō credit, propter hoc non protegetur. Et multi scripti habebant, quoniam non credunt. vnde hæc est vera lectio. Itaque dissoluti corde hic dicuntur, qui tepidè & remissè Deo adhærent, non forti & firma fide ei coniuncti, & ideo ab eo deficientes, cum mala & aduersa incidunt.

17 Væ his qui perdidierunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. Et quid facient, cum inspicere ceperit Dominus?

GRæcis tantum est: *ὡς αὐτῶν τοῖς ἀπολωλεμένοι τῆν ὑπομονήν, καὶ τί ποιήσονται, ὅτε ἰπισκίπησῃ κύριος;* Væ vobis qui perdidistis patientiam, & quid facietis, cum inspexerit (aut visitauerit) Dominus? Itaque quod apud nos est, qui dereliquerunt, &c. additum est ad exponendum qui perdidierunt sustinentiã, scilicet qui nō persistunt in fiducia erga Deum, & ceptam virtutis viam nō longanimiter prosequuntur spe secuturæ liberationis diuinæ & futuræ retributionis, sed fracti animo, vel ob mala incidentia vel ob illecebras voluptatum, derelicta via recta diuertunt in vias prauas. Et sunt libri qui conformiter cum Græcis habent; & quid facietis; quanquam alij habeât; Et quid facient; & rectius, quia ceptum est à tertia persona apud nos. Per inspectionis tempus significat iudicij diem, quando Deus qui nunc videtur dissimulare ad facta hominum, & suorum non habere rationem, singulorum facta discutiet, singulis iuxta merita reddens, & quantam suorum habeat rationem declarans. Est autem verbum *ἰπισκίπησῃ* idem quod *ἰπισκοπήσῃ*, & significat inspicere & inuisere ac visitare: vnde est *ἰπισκοπή*, quod significat inspectionem vel visitationem, quo nomine aliquoties in scripturis dies iudicij significatur, vt cum postea hoc capite dicitur; Patientiam habebunt vsque ad

B ▼ inspe-

1. Pet. 2. inspectionē Dei. Eadem voce in eodē significatu vsus est Petrus, cū dicit,
1. Pet. 5. Glorificent Deū in die visitationis. & ; Vt vos exaltet in die visitationis.

18 Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius, & qui diligunt illam, conseruabunt viam illius.

19 Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei, & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.

20 Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

Post vae tribus sententijs interminatum diffidentibus, tribus vel quatuor sententijs asseritur metuentes Dominū, omnino id facturos quod prius tribus quatuorve sententijs ab eis exegit. In prima harū interpret incredibiles rursus posuit pro incredulis & diffidentibus. In secunda cū dicitur, qui diligunt eum replebuntur lege ipsius, potest intelligi, plenam legi nauabunt operam, ei que se penitus addicent, vt studium diligentium Deum significetur. Aut potest intelligi significari fructus amoris in Deum, nempe quòd copiosa legis doctrina & cognitione donabuntur. Sic enim solet Dominus pietatē hominū erga se remunerare, iuxta illud

Psal. 24. Psalms: Testamētum ipsius vt manifestetur illis. In tertia pro, sanctificabunt, Græcè est, & πεινώσασσι, hoc est, humiliabunt. Est autē præparare cor suum, illud componere ad seruiendū & placendū Domino, sicut 2. Par. 12. dicitur de Roboā, quod non præparauit cor suum, vt quæreret Dominū.

21 Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius.

22 Dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.

23 Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

Totum illud, Qui timent Dominum, &c. vsque ad verbum, incidemus, Græcis nō est, apud quos verbum illud cum sequentibus coniungitur mox præcedenti sententiæ, vt qui in aduersitatibus constituti humiliant animas suas coram Deo, his verbis testentur se malle in manus Domini incidere, & ab eo castigari, quàm in manus hominum, quòd sicut est magna eius maiestas & potentia, ita etiam sit magna ipsius misericordia. Videtur enim omnino allusum hic ad illud Davidis: Melius est vt incidam in manus Domini, (multæ enim misericordiæ eius sunt) quàm in manus hominum. Noster interpret accepit hæc verba, quasi pertineant non ad spem in Dei misericordiam erigendam, sed ad timorem incutiendum, quasi grauius sit & peius incidere in manus Domini, quàm in manus hominum, quia ille non tantum temporale malum inferre potest, sed etiam æternum, vt quòd hic dicitur, simile sit ei quod

2. Reg. 24. Susanna dicit apud Danielem: Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini. Quia, vt habet Paulus

Paulus ad Hebræos, Horrendum est incidere in manus Dei viuentis, in Heb. 10. manus scilicet punitiuas & vtrices. Itaque adiecit de suo, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus. Sed huic sensui non ita conuenit quod sequitur. Secundum enim magnitudinem eius, sic & misericordia eius cum ipso est. Pro quo Græcis eleganter est, *ὡς καὶ ἡ μεγαλοσύνη αὐτοῦ, εὐτὸς καὶ ἡ εὐσπλαγχνία αὐτοῦ*, hoc est, Sicut enim maiestas eius, sic & misericordia eius: hoc est, quanta est eius maiestas, ob quam meritò metuendus est & colendus, tanta est & eius misericordia, ob quam bene de eo sperandum est. Secundum nostram ergo lectionem hæc sententia non est subiuncta ad declarationem illius, Incidemus in manus Dei, sed ad reddendum causam cur timentes Deum student sanctificare animas suas, & sese ad agendam pœnitentiam prouocant, videlicet quia non solum considerant metuendam magnitudinem maiestatis & potestatis ipsius, sed etiam amabilem magnitudinem misericordiæ eius. quæ duo ad pœnitentiam meritò impellere debent. Coniunxit hæc duo etiam David dicēs; Duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia. Psal. 61.

CAPVT TERTIVM.

1 Filij sapiētīæ, ecclesia iustorū, & natio illorū obediētīa & dilectio.

Anc sententiam Græca nunc non habent, & non videtur vel præcedentibus vel sequentibus congruere, nisi fortè addita sit tanquam præmium dicendorum de obedientia & dilectione parentibus exhibenda. Postquam enim superioribus capitibus egit de timore Dei, illum eximie cōmendans, & quid is efficiat aut requirat demonstrans, in principio huius capituli rectè post ea quæ pertinent ad præceptum de diligendo Deo, subiicit pleraque ad præceptum de honorandis parentibus pertinentia, quod inter omnia præcepta ad homines spectantia, primum est post præcepta Deum concernentia. Sensus autem huius sententiæ est: Filij sapiētīæ, hoc est, qui à sapientia rectè sunt instituti, sunt congregatio iustorum, & natio, hoc est, genus eorum, est obediētīa & dilectio, hoc est, tales penitus sunt dediti obediētīæ & dilectioni, habentque hæc virtutes sibi proprias & familiares, vt quæ dicenda sunt de obedientia & dilectione, tales facillè sint præstituri.

2 Iudicium patris audite filij, & sic facite vt salui sitis.

Hispanicum exemplar habet, *Ἰμὲ τὸ πατὴρ*, Me patrem audite filij, vt author libri personam patris in se suscipiat. At altera lectio habet, *κρίμα τὸ πατὴρ*, Iudicium patris, quod magis placet. Vocat autem iudicium patris, sententiam patris, hoc est, id quod pater filio præscribit faciendum, & ex lege Dei illum docet. Sic, inquit, facite, sicut pater iudicat faciendum vt salui sitis. Multi libri habent, filij dilecti, at Græca tantum habent, filij.

Deus